

**ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA**  
AZ ENSZ NEMZETI ÉMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

Az alapvető jogok biztosa  
mint OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus

## **JELENTÉSE**

az AJB-643/2021. számú ügyben  
a Somogy Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi  
Gyermekvédelmi Szakszolgálat Kékmadár Gyermekotthonának  
látogatásával összefüggésben

*Előadók: dr. Rostás Rita*  
*dr. Gilányi Eszter*  
*dr. Izsó Krisztina*

Érintett szerv:

- Emberi Erőforrások Minisztériuma
- Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság
- Somogy Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat
- Somogy Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat Kékmadár Gyermekotthona

2021.

## Az alapvető jogok biztosa mint OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus Jelentése az AJB-643/2021. számú ügyben

Előadó: dr. Rostás Rita

### Összefoglaló

A nemzeti megelőző mechanizmus (a továbbiakban: NMM) feladatkörében eljáró alapvető jogok biztosa és három munkatársa 2021. január 20-án a Somogy Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat Kékmadár Gyermekotthonába látogatott. A látogatás célja a COVID19<sup>1</sup> fertőzés terjedésének megakadályozása érdekében tett intézkedések ellenőrzése, valamint annak vizsgálata volt, hogy az elrendelt korlátozások<sup>2</sup> milyen változásokat idéztek elő a szakellátásban élő gyermekek, és a kiskorú anyák körében, különösen az oktatáshoz, a fejlesztéshez, a kapcsolattartáshoz való hozzáférésükben.

A vizsgálat alatt a látogatócsoport tagjai védőfelszerelést, teljes testet fedő overallt, lábszákot, maszkot és gumikesztyűt viseltek.

A látogatócsoport tagjai megtekintették az elhelyezés körülményeit. Interjúkat készítettek az otthonban tartózkodó gyermekvédelmi szakellátásban vagy utógondozói ellátásban részesülőkkel és a munkatársakkal.

A gyermekotthonban a takarítást, a fertőtlenítést a járványveszélyben gyakoribbá tették, melyhez elegendő fertőtlenítő- és tisztítószer állt rendelkezésre. Az esetlegesen szükségessé váló egészségügyi elkülönítésre az otthon rendelkezett tervvel. Az oktatásban való részvétel – digitális, jelenléti vagy magántanulói státuszban – minden érintett számára biztosított volt.

Az NMM megállapította, hogy az ellátottak tájékozottak voltak a járványhelyzettel és annak megelőzésével kapcsolatban. Bár a szükségessé vált korlátozások keltettek némi feszültséget, az ellátottak betartották azokat, nem éltek panasszal ellenük, nem növekedett a rendkívüli események száma.

### 1. Az eljárás megindulása

A 2011. évi CXLIII. törvénnyel kihirdetett, kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének (a továbbiakban: Jegyzőkönyv) „*célja egy olyan rendszer létrehozása, amelyben független nemzetközi és nemzeti testületek – a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése céljából – olyan helyszínekre látogatnak el rendszeresen, ahol emberek fosztanak meg a szabadságuktól*”.<sup>3</sup>

A Jegyzőkönyv 3. cikke szerint valamennyi „*részes állam belföldi szinten létrehoz, kijelöl vagy fenntart egy vagy több látogató testületet (a továbbiakban: nemzeti megelőző mechanizmus) a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megakadályozása érdekében*”.

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 2. § (6) bekezdése értelmében 2015. január 1-jétől az alapvető jogok biztosa látja el a Jegyzőkönyv 3. cikke szerinti NMM feladatait, melynek teljesítése során, a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot panasz vagy beadvány hiányában is rendszeresen vizsgálja.<sup>4</sup>

<sup>1</sup> SARS-CoV-2 vírus okozta fertőzés, illetve megbetegedés

<sup>2</sup> 40/2020. (III. 11.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet kihirdetéséről; az országos tisztifőorvos a 13305-16/2020/EÜIG számú, márc. 17-én kelt határozata a gyermekvédelmi szakellátás intézményeire is vonatkozó látogatási és kijárási tilalomról; 283/2020. (VI. 17.) Korm. rendelet a járványügyi készültségről; 478/2020. (XI. 3.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet kihirdetéséről

<sup>3</sup> Jegyzőkönyv 1. cikk.

<sup>4</sup> Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (továbbiakban: Ajbt) 39/A. § és 39/B. § (1) bekezdés.

Miután az Egészségügyi Világszervezet az új koronavírus okozta járványt nemzetközi közegészségügyi-járványügyi sürgősségi helyzetként nyilvánította, a „*kormány az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében Magyarország egész területére veszélyhelyzetet*”<sup>5</sup> hirdetett ki. Ennek ideje alatt a járvány terjedését elősegítő tevékenységek korlátozhatóak.

A Kínzás és Más Kegyetlen, Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőző Albizottság<sup>6</sup> által 2020. április 7-én elfogadott CAT/OP/10 számú Tanács<sup>7</sup> (a továbbiakban: Tanács) iránymutatása szerint a kínzás és a kegyetlen, embertelen, vagy megalázó bánásmód és büntetések tilalmát kivételes körülmények fennállása esetén, így a veszélyhelyzet során is biztosítani kell.<sup>8</sup> Az egyes országokban működő nemzeti megelőző mechanizmusok maguk dönthetnek a járványhelyzetben az általuk legmegfelelőbbnek tartott intézkedésekről.<sup>9</sup> A Tanács értelmében a nemzeti megelőző mechanizmusoknak a koronavírus-járvány során a társadalmi érintkezésekre vonatkozó korlátozások figyelembevételével kell gyakorolniuk a mandátumukat.<sup>10</sup>

### 1.1. A látogatás helyszínének kiválasztása

Az NMM feladatai teljesítése során megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek és a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogainak védelmére.<sup>11</sup> Segíti és ellenőrzi az 1991. évi LXIV. törvénnyel kihirdetett, a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezményben foglalt rendelkezések, és az azzal kapcsolatos iránymutatások megvalósulását, a 2007. évi XCII. törvénnyel kihirdetett, a fogyatékkal élő személyek jogairól szóló egyezmény végrehajtását.<sup>12</sup> Az NMM látogatásainak hangsúlyos területe az otthoni nyújtó ellátásban részesülő gyermekek jogainak védelme. A gyermekek életkorukból adódóan, alacsony szintű jog- és érdekérvényesítési képességük miatt kiszolgáltatott helyzetben vannak, mely a gyermekvédelmi szakellátás keretében felnövekedő gyermekek, és azon belül a kiskorú anyák esetében fokozottan érvényesül.

Az NMM a felkeresni kívánt helyeket és a meghallgatni kívánt személyeket szabadon kiválaszthatja.<sup>13</sup> 2021 januárjában a Somogy Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat Kékmadár Gyermekotthonába (a továbbiakban: Gyermekotthon) tett látogatást, ahol szakellátásban nevelkedő kiskorú anyák és gyermekük számára biztosítanak együttes elhelyezést, teljes körű ellátást.

### 1.2. A nemzeti megelőző mechanizmus hatásköre

A Jegyzőkönyv 4. cikk 1. bekezdése értelmében a nemzeti megelőző mechanizmus Magyarország joghatósága és ellenőrzése alatt álló bármely olyan helyen látogatásokat folytathat, „*ahol az embereket valamely állami hatóság utasítására, kezdeményezésére, hozzájárulásával vagy elfogadásával megfosztják személyes szabadságuktól*”. A Jegyzőkönyv 4. cikk 2. bekezdése szerint a Jegyzőkönyv alkalmazásában szabadságelvonást jelent egy

<sup>5</sup> 40/2020. (III. 11.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet kihirdetéséről 1.§.

<sup>6</sup> Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (továbbiakban: SPT).

<sup>7</sup> <https://undocs.org/CAT/OP/10>.

<sup>8</sup> CAT/OP/10 Advice of the Subcommittee on Prevention of Torture to States Parties and National Preventive Mechanisms relating to the Coronavirus Pandemic (7 April 2020) (a továbbiakban: Advice of the SPT) <https://undocs.org/CAT/OP/10>. I/5. pont.

<sup>9</sup> Advice of the SPT I/6. pont.

<sup>10</sup> Advice of the SPT IV/11. pont.

<sup>11</sup> Lásd Ajbt. 1. § (2) bekezdés a) és d) pontját.

<sup>12</sup> Lásd Ajbt. 1. § (3) bekezdését.

<sup>13</sup> Jegyzőkönyv 20. cikk e) pont.

személy elhelyezése olyan „környezetben, amelyet az illető valamilyen bírói, közigazgatási vagy más hatóság utasítására önként nem hagyhat el”.

Ha a gyermekek felügyelet nélkül maradnak, ha testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődésüket családi környezetük vagy önmaguk súlyosan veszélyeztetik, és nincs nevelésre alkalmas hozzátartozójuk, akkor a gyámhatóság vagy más beutaló szerv nevelőszülőknél vagy otthont nyújtó gyermekintézményekben biztosít számukra ideiglenes hatállyal azonnali elhelyezést.<sup>14</sup> Ezen túlmenően a gyámhatóság határozatával a gyermekeket nevelésbe veszi, ha úgy ítéli meg, hogy a családok számára az alapellátás keretében biztosított szolgáltatásokkal, és a védelembe vétellel nem lehetett megszüntetni a gyermekek veszélyeztetését.<sup>15</sup>

Amennyiben egy gyermek a kijelölt gondozási helyről engedély nélkül távozik, az „ellátást nyújtó – a gondozott gyermek esetében a gyermekvédelmi gyám haladéktalan értesítése mellett, vele együttműködésben – megkísérli felkutatni a tartózkodási helyét”.<sup>16</sup> A gyermek életkorától, állapotától függően haladéktalanul vagy 24 órán belül „az ellátást nyújtó megkeresi az illetékes rendőri szervet az engedély nélkül eltávozott gyermek felkutatása érdekében. Egyúttal közli az engedély nélkül eltávozott gyermek személyes adatait, személyleírását, az azonosítására alkalmas jellegzetességeit.”<sup>17</sup> A rendőr előállíthatja azt a gyermeket, aki a „gyermekotthonban történő elhelyezésének hatálya alól engedély nélkül kivonja magát.”<sup>18</sup>

A gyámhatóság határozata alapozza meg a Jegyzőkönyv 4. cikke szerinti szabadságelvonást. Mindezek alapján a Gyermekotthon tekintetében az alapvető jogok biztosának vizsgálati hatásköre az Ajbt. 39/B. § (1) bekezdése értelmében fennáll.

### 1.3. A látogatás célja

Az NMM feladatainak teljesítése körében tájékozódni kívánt arról, hogy a 40/2020. (III. 11.) Korm. rendelettel kihirdetett veszélyhelyzet, majd a veszélyhelyzet megszüntetését<sup>19</sup> követően bevezetett járványügyi készültség,<sup>20</sup> illetve a járványhelyzet súlyosbodását követően, 2020. november 4-étől ismételten kihirdetett veszélyhelyzet<sup>21</sup> milyen változást idézett elő a nagybajomi szakellátásban élő gyermekek vonatkozásában, milyen intézkedéseket tettek a Gyermekotthon vezetői a járvány terjedésének megakadályozására. Hogy élték meg a veszélyhelyzetet a fokozottan támogatásra szoruló nagybajomi ellátottak, akiknek egy része fiatal kora ellenére már anyává vált. Az NMM tájékozódott arról, hogy a veszélyhelyzet illetve a járványügyi készültség mennyiben volt megterhelő a kiskorú anyák és gyermekeik számára, mennyire nehezítette ez a körülmény a kapcsolattartást a vérszerinti apákkal, nagyszülőkkel.

### 1.4. Az érintett alapvető jogok

- *A kínzás, embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés tilalma:* „Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgaságban tartani.” [Alaptörvény III. cikk (1) bekezdés];
- *A hátrányos megkülönböztetés tilalma és az esélyegyenlőség biztosítása:* „Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.

<sup>14</sup> A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.) 72. §.

<sup>15</sup> Gyvt. 78. § (1) és (2) bekezdés.

<sup>16</sup> NM rendelet 86. § (1) bekezdés.

<sup>17</sup> NM rendelet 86. § (2) bekezdés.

<sup>18</sup> Rtv. 33. § (2) bekezdés d) pont.

<sup>19</sup> Ld. a 2020. március 11-én kihirdetett veszélyhelyzet megszüntetéséről szóló 282/2020. (VI. 17.) Korm. rendeletet.

<sup>20</sup> Ld. a járványügyi készültség bevezetéséről szóló 283/2020. (VI. 17.) Korm. rendeletet.

<sup>21</sup> Ld. a veszélyhelyzet kihirdetéséről szóló 478/2020. (XI. 3.) Korm. rendeletet.

... Magyarország az esélyegyenlőség és a társadalmi felzárkózás megvalósulását külön intézkedésekkel segíti. Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.” [Alaptörvény XV. cikk (2), (4) és (5) bekezdés];

- *A gyermek védelemhez és gondoskodáshoz való joga:* „Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.” [Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés];

### **1.5. Az alkalmazott nemzeti és nemzetközi jogszabályok, állásfoglalások, iránymutatások**

- *Magyarország Alaptörvénye;*
- *2011. évi CXI. törvény az alapvető jogok biztosáról* (a továbbiakban: Ajbt.);
- *2011. évi CXLIII. törvény a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyv kihirdetéséről* (a továbbiakban: Jegyzőkönyv);
- *2007. évi XCII. törvény a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó fakultatív jegyzőkönyv kihirdetéséről* (a továbbiakban: CRPD);
- *1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról* (a továbbiakban: Gyvt.);
- *1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről* (a továbbiakban: Eütv.);
- *1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről* (a továbbiakban: Rtv.);
- *1991. évi LXIV. törvény a New Yorkban 1989. november 20-án kelt, a Gyermekek jogairól szóló Egyezmény kihirdetéséről* (a továbbiakban: Gyermekekjogi Egyezmény);
- *484/2020. (XI. 10.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet idején alkalmazandó védelmi intézkedések második üteméről;*
- *478/2020. (XI. 3.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet kihirdetéséről;*
- *283/2020. (VI. 17.) Korm. rendelet a járványügyi készültség bevezetéséről;*
- *282/2020. (VI. 17.) Korm. rendelet a 2020. március 11-én kihirdetett veszélyhelyzet megszüntetéséről;*
- *40/2020. (III. 11.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet kihirdetéséről;*
- *257/2000. (XII. 26.) Korm. rendelet a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvénynek a szociális, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi ágazatban történő végrehajtásáról;*
- *37/2014. (IV. 30.) EMMI rendelet a közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról* (a továbbiakban: EMMI rendelet);
- *15/1998. (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről* (a továbbiakban: NM rendelet);
- *1102/2020. (III. 14.) Korm. határozat a koronavírus miatt a köznevelési és szakképzési intézményekben új munkarend bevezetéséről* (2020. III. 14.);
- *13305-47/2020/EÜIG számú határozata az országos tisztifőorvosnak* (2020. V. 18.);
- *13305-16/2020/EÜIG számú határozata az országos tisztifőorvosnak* (2020. III. 17.);
- *A kínzás és embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzésére alakult Európai Bizottság sztenderdjei. CPT/Inf/E (2002) 1 – Rev. 2015* (a továbbiakban: CPT/Inf);
- *Advice of the Subcommittee on Prevention of Torture to States Parties and National Preventive Mechanisms relating to the Coronavirus Pandemic* (7 April 2020) (a továbbiakban: Advice of the SPT).

## 1.6. A látogatás módszere

A látogatás során a Tanácsban rögzített 'do no harm' elvnek<sup>22</sup> megfelelően a látogatócsoport tagjai védőfelszerelést, egész testet fedő egyszer használatos overallt, maszkot, lábszákat és gumikesztyűt viseltek. A megbeszélések egy részét gyermekek által nem látogatott irodában folytatták. A látogatócsoport a személyes meghallgatások és a tájékoztatások során ügyelt a biztonságos távolság megtartására.

A látogatás résztvevői a következő vizsgálati módszereket alkalmazták:

- helyszíni iratbetekintés, dokumentumok bekérése, másolatok, fényképek készítése;<sup>23</sup>
- az elhelyezés körülményeinek vizsgálata („intézménybejárás”), fotók készítése az alábbi fókuszpontokkal:
  - az épület, a helyiségek felszereltsége állapota, alkalmassága általában, különös tekintettel a csecsemőtől a fiatal felnőttkorú ellátottak sajátos igényeihez való alkalmazkodás vonatkozásában, valamint az esetlegesen szükségessé váló – fertőzésveszély miatti – elkülönítés lehetőségére;
  - a higiénés feltételek biztosítása, fertőtlenítés;
  - a tanulási körülmények, a távoktatáshoz való hozzáférés a veszélyhelyzetben;
- személyes meghallgatások, félig strukturált interjúk felvétele bizalmas körülmények között az ellátott gyermekekkel, és az őket gondozó munkatársakkal az alábbi témakörökben:
  - bánásmód általában, illetve a járványhelyzet milyen változásokat, megszorításokat idézett elő;
  - napirend, a szabadlevegőn való tartózkodás;
  - a digitális oktatásba való bekapcsolódás lehetősége, feltételei, a tanulási tevékenység támogatása;
  - az egészségügyi ellátás és a terápiák, fejlesztések alakulása, nehézségek és megoldási javaslatok a járványügyi veszélyhelyzetre tekintettel;
  - kapcsolattartás és annak módosulásai a járványügyi veszélyhelyzettel, annak feloldásával, újra bevezetésével összefüggésben.

A látogatócsoport a helyszíni vizsgálata során 4 gyermeket és 4 alkalmazottat hallgatott meg.

## 1. Szankció tilalma

A Jegyzőkönyv 21. cikke értelmében semmilyen hatóság és tisztviselő nem rendelhet el, nem alkalmazhat, nem engedélyezhet, és nem tűrhet el semmilyen személy vagy szervezet elleni szankciót, ha az illető a nemzeti megelőző mechanizmussal akár valós, akár hamis információkat közölt, és az adott személyt vagy szervezetet semmiféle más jellegű hátrány sem érheti.

## 2. A látogatás időpontja

2021. január 20.

## 3. A látogatás résztvevői

Dr. Kozma Ákos, az alapvető jogok biztosa  
Dr. Rostás Rita pszichológus, pedagógus

<sup>22</sup> Advice of the SPT I/4. pont.

<sup>23</sup> Vö.: Ajb. 39/B. § (2), (3) bekezdés.

Dr. Izsó Krisztina, jogász  
Dr. Gilányi Eszter jogász, pszichológus

## 2. A tényállás és megállapítások

### 2.1. Az intézmény alapadatai, korábbi ellenőrzések

A Nagybjom, Templom utca 1. sz. alatt található Gyermekotthon a marcali székhelyű Somogy Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat (továbbiakban SMGYK) egyik telephelye. Alapító okirata 2019. szeptember 1-jétől hatályos. A Gyermekotthon irányító szerve az Emberi Erőforrások Minisztériuma, középírányítói és fenntartói feladatokat a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság (a továbbiakban: SZGYF)<sup>24</sup> látja el. Szervezeti és Működési Szabályzata 2020. szeptember 15-én lépett érvénybe.

Az 1961-ben csecsemőotthonnak épült intézményben 60 három évesnél fiatalabb kisedd ellátására volt mód. Az egészségügyi ágazatból 1997-től a gyermekvédelem rendszerébe kerülve a férőhelyét 50-ben állapították meg<sup>25</sup>. Ma a Gyermekotthon „36 férőhelyen biztosít otthont nyújtó ellátást a nevelésbe vett gyermekek, fiatalok számára”.<sup>26</sup>

„2005-ben kialakítottak egy anyás csoportot is”,<sup>27</sup> 4 anya és csecsemője együttes elhelyezésére teremtették meg így a lehetőséget. Az alapvető jogok biztosa 2010-ben átfogóan vizsgálta a 0-3 éves korú gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedő gyermekek helyzetét. Ennek keretében 2010 júliusában a Kékmadár Gyermekotthon helyszíni bejárásra is sor került. Az alapvető jogok biztosa megállapította, hogy akkori – éppen felújítás előtt álló – állapotában anya és gyermeke együttes ellátására „a nagybjomi otthon ... tárgyi feltételeiben alkalmatlan”<sup>28</sup> volt.

Jelenleg is az a Gyermekotthon specialitása, hogy a csoportjai között található „„anyaotthonok» biztosítják a kiskorú/utógondozói ellátott anya és gyermeke közös elhelyezését és segítik a gyermek gondozásával, nevelésével kapcsolatos teendők elsajátításában és ellátásában. A várandós fiatal anyát felkészítik gyermeke fogadására.”<sup>29</sup> A Gyermekotthon három 12 férőhelyes csoportot, lakásotthont működtet, melyből a jelenleg hatályos, az interneten is hozzáférhető Szakmai Program szerint „két lakóegység 12 (6+6) férőhelyen otthont nyújtó ellátást biztosít gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló kiskorú leányoknak és saját gyermekének, valamint utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőtt és gyermekének”.<sup>30</sup> A harmadik lakóegység a „3 évnél idősebb – többes testvérhelyzet tagjaként élő –, ideiglenes hatállyal elhelyezett, illetve a gyámhatóság által nevelésbe vett gyermekek”<sup>31</sup> ellátását biztosítja.

Az SZGYF Somogy Megyei Kirendeltsége 2020. szeptember 29-én végzett fenntartói ellenőrzést, mely a betöltött szakmai létszámban tárt fel hiányosságot. Az ellenőrzésről készült feljegyzés összegzésében megállapítja, hogy „a gondozottak és a dolgozók közötti kapcsolat bizalomra épülő, a gyermekotthon barátságos, otthonos benyomást kelt”.<sup>32</sup>

**Az NMM az intézményi alapadatok, dokumentációk vonatkozásában alapvető joggal összefüggő visszáságra utaló körülményt nem észlelt.**

<sup>24</sup> Alapító okirat 3.1., 3.2. és 3.3.1. pont.

<sup>25</sup> Forrás: Varga Aranka, Gyermekvédelem és iskolázottság Doktori (PhD) értekezés, Pécs 2008.

<sup>26</sup> SZMSZ 4.1.4. pont.

<sup>27</sup> Forrás: Varga Aranka, Gyermekvédelem és iskolázottság Doktori (PhD) értekezés, Pécs 2008.

<sup>28</sup> AJB-849/2010. számú jelentés.

<sup>29</sup> SZMSZ 5.2.3. 4. alpont.

<sup>30</sup> Kékmadár Gyermekotthon Szakmai Programja 4. old.

<sup>31</sup> Kékmadár Gyermekotthon Szakmai Programja 4. old.

<sup>32</sup> Lásd: A 2020. szept. 29-én végzett, 2021. január 18-án kelt, SMK-384/2021. iktatószámú Feljegyzés fenntartói ellenőrzésről 11. old.

## **2.2. Az ellátottak köre**

A látogatás napján a 36 férőhelyes intézményben 33 férőhely volt feltöltve, vagyis 92% volt a kihasználtság. Ez azonban szinte teljes feltöltöttséget jelent, mert volt egy várandós kismama az otthonban, aki mellett a később megszületendő gyermekének a férőhelyet biztosítani kellett, illetve átmenetileg volt egy – kórházban hagyott – anya nélküli kisbaba is az otthonban.

Egy anya engedély nélkül volt távol, gyermeke betegsége miatt még kórházi ápolásra szorult. Az anya szülés után a kórházból távozott ismeretlen helyre. Az otthon munkatársai a kislány gyámjával, a nagymamájával és a rendőrséggel is kapcsolatban álltak.

Az anyás részlegen jellemzően első és egyetlen gyermekükkel élnek az anyák. Évekkel a látogatást megelőzően egyetlen esetben fordult csak elő, hogy egy édesanya két gyermekét nevelte az otthonban.

A négy utógondozásban részesülő fiatalon kívül minden ellátottat nevelésbe vett a gyámhatóság, ideiglenes hatályú elhelyezett nem volt a Gyermekotthonban.

### **2.2.1. Bekerülés a Gyermekotthonba**

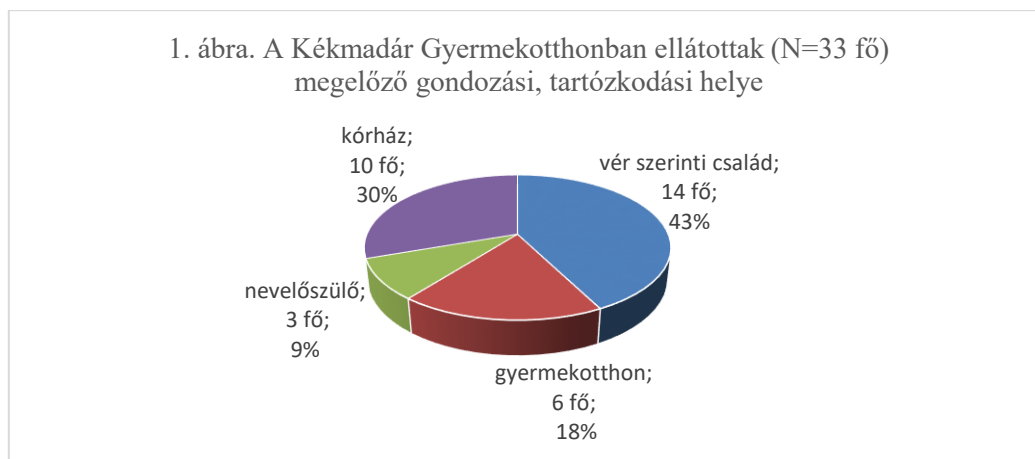
A látogatás idején egy várandós anya volt várólistán, akinek beköltözését a szülés előtti utolsó hónapban várták. Gyakori, hogy előre tervezetten tudják felvenni az érdeklődőket, azonban váratlan helyzetek is előfordulnak, melyeket az SMGYK-val közösen igyekeznek megoldani. Így kerülhetett a születése után a kórházban hagyott beteg kisfiú anya nélkül is a Gyermekotthon anyás részére. Számára alkalmas nevelőszülő keresése folyamatban volt.

Az anyás lakóegységbe a kismamák saját kérésükre kerülnek be. A látogatás idején az otthonban élő anyák csaknem fele a vérszerinti családjából költözött ide, míg a másik részük már korábban is a gyermekvédelmi szakellátás rendszerébe tartozott. Volt olyan kismama, aki csak néhány napot, mások több évet, átlagosan mintegy 2 évet töltöttek el szakellátásban Nagybjomra kerülésüket megelőzően. Amennyiben időben felmerül az igény, és nincs a megvalósításnak akadálya, már a várandósság korai szakaszában is beköltözhetnek a kismamák. A látogatáskor az otthonban 1 kismama volt. A 10 anya közül öten éltek hosszabb rövidebb ideig gyermekük megszületése előtt is az intézményben. A legtöbb újszülött egyenesen a kórházból érkezik, de másfajta forgatókönyv is elképzelhető. Egy fiatal anyuka például saját családjában, más nevelőszülőnél kezdte meg gyermeke nevelését, néhány hónapos, illetve egyéves gyermekkel költöztek be. Mindketten örültek ennek a lehetőségnek, sok volt már a feszültség, szűkös volt a rendelkezésre álló hely korábbi lakhelyükön.

A Gyermekotthon harmadik lakásotthonába két gyermek kivételével mindenki a saját családjából került be. Egy kettes, egy hármas és egy négyes testvérsor együttes elhelyezésére nyílt itt lehetőség.

Az alábbi 1. diagramon látható, hogy a látogatás idején a Gyermekotthonban ellátottak honnan kerültek be, volt-e korábban másik gondozási helyük.



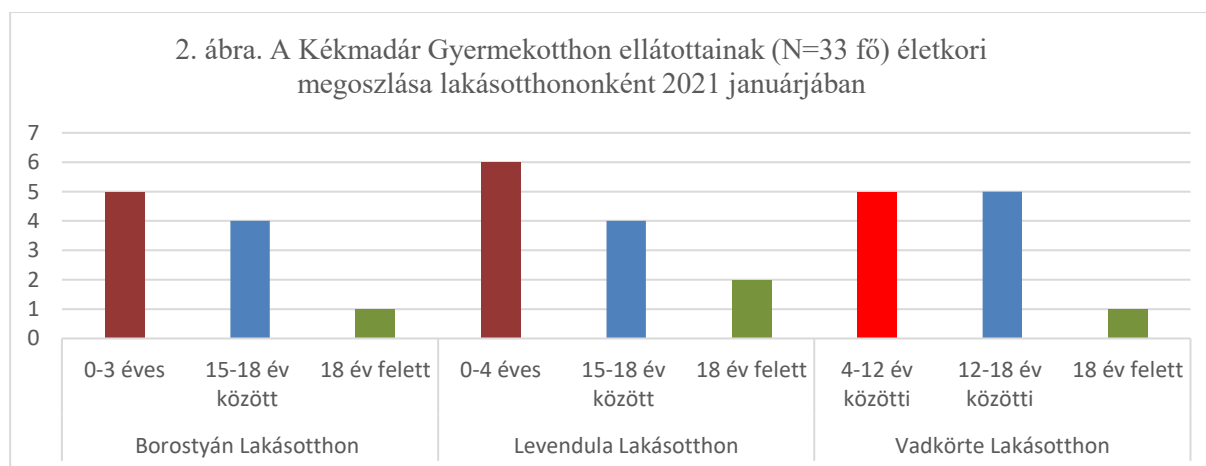


Az ellátottak mintegy  $\frac{3}{4}$ -ének első gondozási helye a Gyermekotthon, ami megkönnyítheti az ellátottak és gondozóik közötti elfogadó, jó kapcsolatnak a kialakítását.

**A járványhelyzet nem akadályozta a befogadás menetét.**

### 2.2.2. Az ellátottak életkora, szükséglete

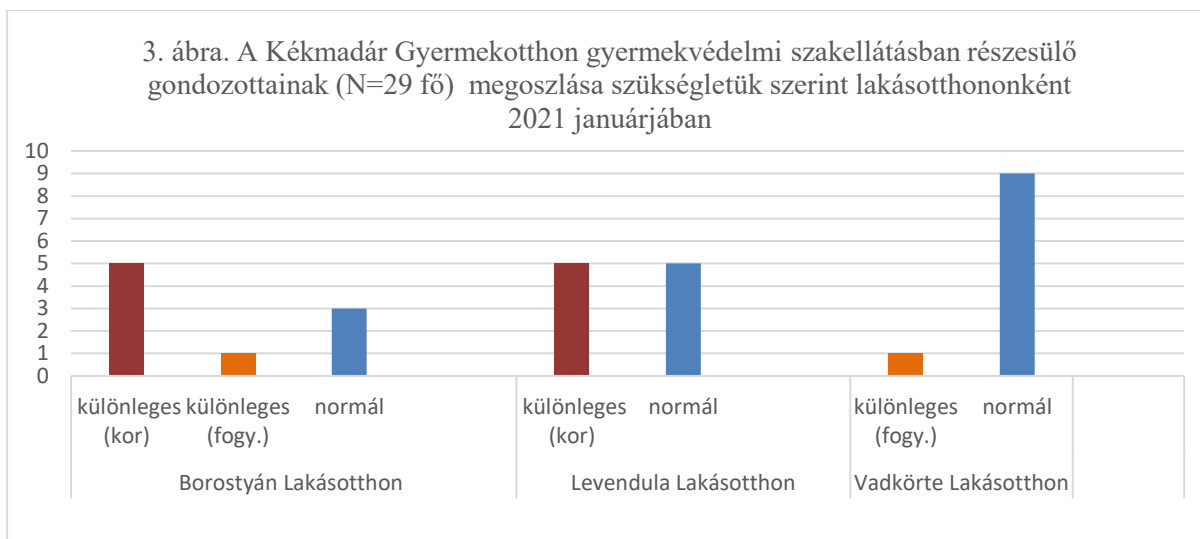
A Gyermekotthonban a látogatás idején a legfiatalabb egy 2 hónapos újszülött, a legidősebb egy 20 éves fiatal anya volt. Az ellátottak életkori megoszlását alábbi 2. számú grafikon mutatja meg.



Az anyás részlegeken tizenegy kisgyermek élt. Öten még nem voltak egyévesek, és a legidősebb sem töltötte be még a 4. életévét. Az anyák és kismamák közül a látogatás idején ketten még nem voltak 16 évesek. Az anyák egyike gyermeke világrahozatalakor még 15 éves sem volt.

A Vadkörte Lakásotthonban a gyermekek átlagéletkora 11 év és 5 hónap volt a látogatáskor. A legfiatalabb gyermek 4 éves, aki két testvérével együtt lett családjából kiemelve. A lakásotthon legidősebb lakója már elmúlt 18 éves, ő utógondozottként maradhatott az otthonban. Vele együtt 4 utógondozásban részesülő ellátott is volt. Az, hogy több nagykorúvá vált fiatal is élt az utógondozói ellátás lehetőségével, alátámasztja a fenntartói ellenőrzésből kiemelt állítást a gondozottak és munkatársak közötti bizalmi kapcsolat meglétéről.

A Gyermekotthonban otthont nyújtó ellátásban részesülők szükségletük szerint is eltérőek, ennek megoszlását a 3. ábra mutatja be.



Az anyás elhelyezést biztosító lakásotthonokban jellemző az életkoruk miatt különleges szükségletű ellátottak gondozása. A látogatás idején egyetlen olyan gyermek élt az édesanyjával, aki már elmúlt 3 éves, és megfelelő egészségi, fejlettségi állapota lehetővé tette a normál szükségletűek közé való besorolását. Egy várandós kismama fogyatékosága miatt különleges szükségletű volt. A látogatást megelőző évben volt speciális szükségletű anya is a gondozottak között.

A Vadkörte Lakásotthonban egy 12 éves különleges szükségletű gyermek volt elhelyezve. Ő nevelőszülőtől került a Gyermekotthonba 10 éves korában. A meghallgatott munkatársak említették, hogy gondot okoz alkalmas nevelőszülőt találni, sok nevelőszülő már kisebb nehézségek fellépése esetén sem vállalja tovább a nála elhelyezett problémákkal küszködő gyermek ellátását. További nehezítő körülmény, hogy a megyei nevelőszülői hálózatban – az elmondások szerint – jelentősen megnövekedett az idősebb szülők aránya, ami a jogszabályban meghatározott gyermek és nevelője közötti életkori korlát<sup>33</sup> miatt akadályozhatja a kisebb gyermekek kihelyezését. Négy testvér együttes elhelyezése nevelőszülőknél az engedélyezett létszámhatár<sup>34</sup> betartása mellett a gyakorlatban szinte lehetetlen.

Mindezeket figyelembe véve a három 4, 5 és 10 éves testvér, a 8 és 14 éves testvérpár, illetve a már harmadik éve ebben a gyermekotthonban élő 12 éves kislány esetében felmerül a kérdés, hogy mennyiben érvényesül a gyermek ahhoz való joga, hogy szülői vagy más hozzátartozói gondoskodást helyettesítő védelemhez örökbefogadó családban vagy más, családot pótló ellátás formájában jusson hozzá. A Gyvt. értelmében a gyermekek „átmeneti gondozását és otthont nyújtó ellátását elsősorban befogadó szülőnél kell biztosítani. A tizenkét év alatti gyermek befogadó szülőnél történő elhelyezésétől kizárólag akkor lehet eltekinteni, ha

a) a tartósan beteg, súlyosan fogyatékos gyermek befogadó szülőnél történő elhelyezése nem áll a gyermek érdekében, vagy arra állapota miatt nincs lehetőség,

b) a testvéreket nem lehet együttesen a befogadó szülőnél elhelyezni vagy más okból szükséges az intézményes elhelyezés biztosítása, vagy

c) a gyermekek átmeneti gondozása esetén az intézményes elhelyezést a szülő, más törvényes képviselő kéri és az nem ellentétes a gyermek érdekével”.<sup>35</sup>

Amennyiben nem a több testvér együttes elhelyezése, súlyos, tartós betegség, a gyermekek érdekeit szem előtt tartó szülői kérés, hanem egyéb ok állt az intézményi elhelyezés háttérében,

<sup>33</sup> „Nevelőszülő az a személy lehet, aki ... a gondozásába helyezett gyermeknél legalább tizennyolc, de legfeljebb ötven évvel idősebb” Gyvt. 54. § (1) bekezdés d) pont.

<sup>34</sup> Vö.: Gyvt. 54/A. § (1) A nevelőszülő a saját kiskorú gyermekeit is beszámítva legfeljebb hat gyermek és fiatal felnőtt együttes ellátását biztosíthatja. Ha a nevelőszülő saját kiskorú gyermekéről háztartásában nem gondoskodik, akkor legfeljebb öt gyermek és fiatal felnőtt együttes ellátását biztosíthatja.

<sup>35</sup> Gyvt. 7.§ (2) bekezdés.

akkor 12. életévük betöltése előtt felvételt nyert ellátottak esetében a **Gyermekotthonban megvalósuló otthont nyújtó ellátás veszélyezteti a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogának érvényesülését.**

### 2.2.3. Kikerülés a Gyermekotthonból

A gyermekotthon munkatársai a gyermekvédelmi gyámokkal együtt arra törekednek, hogy olyan kapcsolatot ápoljanak az ellátottak hozzátartozóival, hogy vérszerinti szüleikhez (hazagondozás) vagy rokonaik családjába (családbafogadás) vissza tudjanak térni. A nagyszülők gyakran voltak nyitottak arra, hogy gyermeküket unokájukkal együtt támogassák.

Voltak esküvői fényképekkel is dokumentált „sikertörténetek”, amikor valamelyik fiatal anyuka férjhez ment, és párjával együtt nevelték tovább a kisgyermeket.

Előfordult, hogy az ellátott nem tudott az intézménybe beilleszkedni, magatartásával veszélyeztette saját magát, gyermekét vagy a többi ellátottat, ezért gondozási hely váltása vált szükségessé. Ilyenkor a szükségleteinek megfelelő, például speciális gyermekotthonba is kerülhet a kiskorú anya gyermeke nélkül, miközben keresik a pici gyermek fogadására alkalmas családtagokat vagy nevelőszülőt.

Amennyiben a nagykorúvá váló ellátott igényli, a szabályokat betartja, a feltételek biztosíthatóak, az intézményben maradhat, és 24 éves koráig utógondozói ellátásban részesülhet. Az anyák ilyenkor gyermekükkel együtt a megszokott környezetükben élhetnek tovább. Többen is úgy vélték, hogy ennyi idő alatt meg tudnak erősödni annyira, hogy aztán önállóan is képesek legyenek gyermekük felnevelésére.

Bár a Szakmai Program szerint az intézmény elősegíti az örökbefogadást,<sup>36</sup> ez a gyakorlatban nehezen megvalósítható. Azzal, hogy az intézmény fő profilja szerint anyáknak és gyermekeiknek biztosít férőhelyet, kicsi az esélye annak, hogy a Gyermekotthonban nevelkedők örökbeadhatóvá váljanak. Olyan sajnálatos esetben, amikor az anya gyermeke nélkül távozik az intézményből, sem válik a gyermek automatikusan örökbefogadhatóvá. Az utóbbi években nem történt örökbefogadás.

**Az NMM a Gyermekotthonból való kikerülés vonatkozásában alapvető joggal összefüggő visszáságra utaló körülményt nem talált.**

### 2.3. Személyi feltételek

A 2020-ban végzett fenntartói ellenőrzés, mint ahogy azt a 2.1 alfejezetben is jeleztem, hiányosságot tárt fel a személyi feltételek teljesülésében. Az ellenőrzéskor hiányzott az egyik csoport nevelője, egy gyermekvédelmi asszisztens és egy gyermekfelügyelői státusz betöltetlen volt, valamint egy gyermekfelügyelőnek nem volt megfelelő szakképzése. Továbbá nem volt teljes állásban alkalmazott pszichológus sem, csak heti 12 órában állt rendelkezésre szakember. Az ellenőrzést követően, a látogatást megelőző hónapban egy gyermekvédelmi asszisztens felvételre került. A meghirdetett nevelői státuszt alkalmas jelentkező hiányában nem tudták betölteni.

Mindhárom csoport munkáját egy-egy a „Nő az esély – képzés és foglalkoztatás” projekt keretében kiképzett gyermekfelügyelő segítette. A vezető a munkájukkal meg volt elégedve, azt tervezte, hogy a májusban esedékes projektzárás után őket továbbfoglalkoztatva tölti majd fel az üres gyermekfelügyelői álláshelyeket.

Az anyás ellátást folytató otthonokban a csoportokhoz hat-hét személy volt beosztva. Mindkét csoporthoz tartozott megfelelő végzettségű nevelő és gyermekvédelmi asszisztens. A gyermekfelügyelők-gondozók között több csecsemő- és kisgyermekgondozó szakképzéssel rendelkezett.

---

<sup>36</sup> Lásd: Szakmai Program. 4. old.

Az NM rendeletben meghatározott létszámminimumnak<sup>37</sup> a Vadkörte Lakásotthon nem felelt meg. Betöltetlen volt a nevelői státusz, és nem volt öt személy a csoporthoz beosztva.

További hiányosság volt, hogy a pszichológus hetente csak két alkalommal, heti 12 órában állt az ellátottak rendelkezésére, ami akkor sem elegendő, ha figyelembe vesszük, hogy ez a Gyermekotthon nem 48 csak 36 férőhelyes,<sup>38</sup> és hogy a teljes munkaidőben foglalkoztatott pszichológusnak heti 30 órát kellene a gyermekotthonban vizsgálatokkal, konzultációkkal és egyéb feladatokkal tölteni.<sup>39</sup>

A fejlesztő pedagógus óvodapedagógus és gyógypedagógiai asszisztens végzettsége nem felel meg a jelenleg hatályos NM rendelet képesítési előírásának.<sup>40</sup> A 2018. február 1-jével módosított szövegből kikerültek az értelmességet egyértelműsítő gondolatjelek, és ekkortól a munkakör betöltése az általános megfogalmazású „felsőfokú pedagógus végzettséggel” nem lehetséges. A jogszabály szerint a szakellátás intézményeiben fejlesztő pedagógus munkakörben gyógypedagógus végzettségűek alkalmazhatók, kivételt ez alól csupán a speciális szükségletű gyermekek ellátásáról gondoskodó intézmények, csoportok jelentenek, melyekben más képesítés, többek között tanítói diploma is elfogadható.

A jogszabály a gyermekvédelmi szakellátás különböző típusú intézményei között olyan **indokolatlan különbségtételt tartalmaz, melyet az ellátandó gyermekek szükségletei közötti eltérés nem indokol. Ez az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében deklarált hátrányos megkülönböztetés tilalmával összefüggő visszasságot eredményez.**

**A pszichológus intézményben töltött óraszama és a nevelő hiánya veszélyezteti a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogának az érvényesülését.**

*A „fiatalkorúak gondozása különleges erőfeszítéseket igényel azért, hogy csökkenteni lehessen a hosszú távú szociális beilleszkedési zavarok veszélyét. Ehhez pedig multidiszciplináris megközelítésre van szükség, amely többféle szakember tudásából táplálkozik...”<sup>41</sup>*

A Gyermekotthonban dolgozott szociális munkás, szociálpedagógus, csecsemő- és kisgyermeknevelő BA szakon végzett munkatárs, továbbá különböző típusú asszisztenseket, mint szociális, gyógypedagógiai, általános és mentálhigiénés asszisztens végzettséggel rendelkezőket is foglalkoztattak. Emellett volt óvónő, pedagógiai és családsegítő munkatárs, valamint minden csoportban voltak gyermek- és ifjúsági felügyelők, csecsemő- és kisgyermekgondozók a gyermekfelügyelők/gondozónők között. Az alkalmazottak végzettsége lehetővé tette a több szakterületet ötvöző szemléletmód megjelenését a munkavégzésben.

A fenntartó ellenőrzés megállapítását, mely szerint „stabil a dolgozói összetétel, nem jellemző a fluktuáció”,<sup>42</sup> a látogatócsoport tapasztalatai is megerősítették. A látogatást

<sup>37</sup> Lásd: NM rendelet I. számú melléklet. A gyermekjóléti és gyermekvédelmi személyes gondoskodás formáinak szakmai létszám irányszámait és létszámminimum normáit. II. Szakellátások. 2 Gyermekotthon gyermekcsoportonként (max. 12 gyermek/csoport) 1 nevelő; 1 gyermekvédelmi asszisztens, 3 gyermekfelügyelő.

<sup>38</sup> Ha 48 férőhelyes gyermekotthonban az NM rendelet szerint 1 pszichológusra van szükség, akkor a 36 férőhelyhez elegendő lehetne egy ¾ részállásban foglalkoztatott pszichológus.

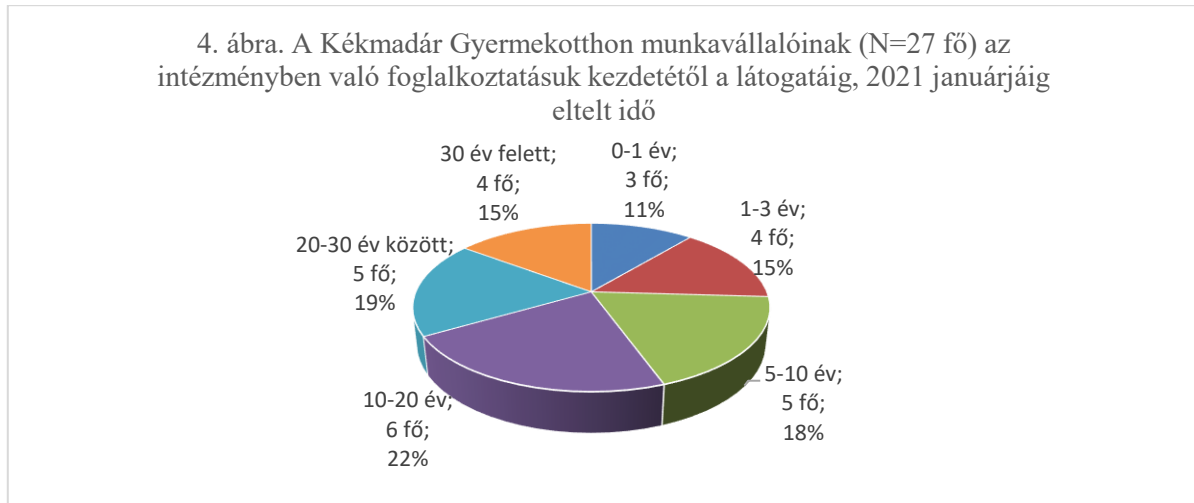
<sup>39</sup> 257/2000. (XII. 26.) Korm. rendelet 7/A. § (1) A heti teljes munkaidőből 30 órát [a Gyvt. 15. § (12) bekezdése szerinti neveléssel, fejlesztéssel és vizsgálattal lekötött munkaidő] kell a munkahelyen, a gyermekkel, fiatal felnőttel foglalkozva, illetve más személy vizsgálatát végezve eltölteni a) a gyermekotthonban, az utógondozó otthonban a nevelőnek, a pszichológusnak.

<sup>40</sup> Egy gyermekotthonban a fejlesztő pedagógus munkakör betöltéséhez előírt képesítés „gyógypedagógus, speciális gyermekotthonban, speciális lakásotthonban, gyermekotthon speciális csoportjában tanító tanár, gyógypedagógia-tanár, pedagógia-tanár művészetterapeuta, szociálpedagógus” NM rendelet II. számú melléklet Képesítési előírások a gyermekjóléti és gyermekvédelmi személyes gondoskodás egyes formáiban dolgozók részére. (2018. jan. 31-én még megfelelő lett volna az óvodapedagógus végzettség, mert akkor még így szólt az előírás: „gyógypedagógus, - speciális gyermekotthonban, speciális lakásotthonban, gyermekotthon speciális csoportjában a csecsemő- és kisgyermeknevelő, az óvónő és az óvodapedagógus végzettség kivételével - felsőfokú pedagógus végzettségű személy, művészetterapeuta, szociálpedagógus”.

<sup>41</sup> CPT/Inf (99)12, 28. pont.

<sup>42</sup> Lásd: A 2020. szept. 29-én végzett, 2021. január 18-án kelt, SMK-384/2021. iktatószámú Feljegyzés fenntartói ellenőrzésről 1. old.

megelőző évben egyetlen munkatársnak sem szűnt meg a munkaviszonya. A gyermekotthon munkatársai átlagosan 14 éve dolgoztak az intézményben. A legfrissebb munkaerő a látogatáskor még csak egy hónapja, míg a két légrégebbi már 34 évvel korábban lépett be a vizsgált intézménybe. A 4. kördiagram a munkavállalók alkalmazásának kezdetétől a látogatás idejéig eltelt időt mutatja.



A munkavállalók  $\frac{3}{4}$ -e ötévesnél hosszabb helyi munkatapasztalattal rendelkezett. A fluktuáció hiánya lehetővé teszi a nevelésben elengedhetetlenül fontos személyi állandóság biztosítását, ami hozzájárul a Szakmai Programban is kiemelt feladatnak tekintett ellátottak és gondozóik közötti „meghitt, szeretetteljes” kapcsolatnak a kialakításához.<sup>43</sup>

A stabilitásban, a jó munkahelyi légkörben szerepe lehetett annak is, hogy a munkatársaknak a járványhelyzet ellenére is ki tudták adni a szabadságukat. A vezető és a munkatársak elmondása szerint nem volt jelentős a túlórák száma.

## 2.4. Tárgyi feltételek, elhelyezési körülmények

A település központjában, a templomkerttel átellenben, a Nagybjomi Kolping Katolikus Szakközépiskola és Kollégium szomszédságában található a Gyermekotthon. Az otthon udvara és a fedett teraszok a szabad levegőn való tartózkodás, játék feltételeit akkor is biztosították, amikor a Covid19 járvány terjedése miatt az országos tisztifőorvos a gyermekvédelmi szakellátást biztosító intézményekre is kiterjesztette az intézményekből való kijárási tilalmat.<sup>44</sup>

Mint azt a 2.1. alfejezetben is jeleztem, az alapvető jogok biztosa a 2010 júliusában végzett helyszíni vizsgálatában a felújítás előtt álló gyermekotthon tárgyi feltételeit alkalmatlannak találta anyák és gyermekek együttes gondozására. Bár a földszinti főbejárat már akkor is akadálymentes volt, minden csoportnak volt önálló kertésze, árnyékolóval ellátott terasza, de akkor még bútorokkal elválasztott szobákban volt több kis család is együtt elhelyezve.<sup>45</sup>

A tíz évvel későbbi látogatócsoportot egy körültekintően kialakított, az anyák és gyermekek szükségleteit, igényeit szem előtt tartó, modern elrendezés fogadta. Az anyás részlegeken 6-6 szoba állt rendelkezésre, a szobákban egy-egy fekhely az anyák, és pelenkázóval felszerelt kiságy a gyermekek számára. Az anyák és gyermekek közös, ugyanakkor másoktól elválasztott elhelyezése kedvező feltételt nyújt az anyák és gyermekek közötti egyszemélyes kapcsolat, a biztonságos kötődés kialakulásának. A nappali-étkezőben

<sup>43</sup> Vö.: Szakmai Program 15. old.

<sup>44</sup> Lásd az országos tisztifőorvos 13305-16/2020/EÜIG számú határozata (2020. III. 17.).

<sup>45</sup> Lásd: AJB-849/2010. számú jelentés.

járókák, vonzó plüssállatkák, fejlesztőjátékok, könyvek várták a kicsiket, beszélgető-, pihenősarok a nagyokat. A kellően nagy helyiség a gyermekek egymás melletti játékához is elegendő teret biztosít. Az egyik konyha a picik útját álló nyitható ráccsal volt elválasztva a nappali-étkezőtől, a másik egy légtérű konyha-étkezőnél járókába teheték a csöppségeket. Mindkét megoldás lehetővé tette, hogy az anyák főzés közben is hallják, lássák a tevékenykedő a gyerekeket.

Mindhárom lakóegységben jól felszereltek voltak a fürdőszobák, zuhanyozó, kád, modern mosógép megtalálható volt bennük. Az egész picik fürdetésére állványos babakádban volt lehetőség. A melegvíz-ellátás folyamatos, senki sem említett kifogást ezzel kapcsolatban.

A Vadkörte Lakásotthon szobái különböző méretűek. A tágas nagy szobákban 3-4, a kisebbben 1-2 gyermek elhelyezésére van mód. A szobák, a nappali és a vizesblokkok berendezése funkcionális, esztétikus, mindenütt rend és ragyogó tisztaság uralkodott. Az étkező-nappaliban az egész csoport összegyűlhet közös játékokra beszélgetésre, ünneplésre, a nevelőiben pedig egy-egy gyermekkel lehet zavartalanul négyszemközti beszélgetést folytatni, ha arra van szükség. Minden gyermeknek van saját szekrénye, ahova a személyes tárgyait, ruháikat, tanszereiket helyezhetik.

A Gyermekotthon különlegessége a földszinten található sószoza. Ott kedvükre só-homokozhatnak, vagy épp pihenhettek a babzsák- vagy relaxfotelekben a gyerekek élvezve a terem különleges, nyugtató színét, légút-tisztító, immunrendszer-erősítő klímáját. A sóterápia gyógyító hatású asztmás vagy allergiás személyek esetében, de betegségmegelőző, a szervezet általános állapotának javító szerepe is ismert.<sup>46</sup>

Az edzeni, erősíteni vágyó ellátottak számára szobakerékpár, erősítőgép is elérhető volt a lakóegységeken kívüli folyosón. Az elhelyezés megakadályozta, hogy a picik észrevétlenül hozzáférve balesetet szenvedjenek.

Az intézmény otthonosságát fokozták a falakra helyezett fényképek, a hangulatos díszítő elemek. A Gyermekotthon felszereltsége megfelelő. Jó állapotának megőrzésében az ott lakók is közreműködtek, rongálásnyomot a látogatócsoport sehol sem látott.

**Az NMM a látogatás tapasztalatai alapján arra következtetett, hogy az ellátottak értékelik, megbecsülik, otthonuknak tekintik a helyet, ahol élnek.**

#### **2.4.1. A veszélyhelyzet miatti változások, esetleges elkülönítési lehetőségek**

A vírusveszély miatt átmenetileg lezárták a Gyermekotthon főbejáratát, így jobban tudták ellenőrizni az otthonba való bejutást.

A járványveszély indokolta gyakoribb takarításhoz, fertőtlenítéshez szükséges tisztítószer és védőfelszerelés, köztük a látogatók számára a lábzsák is, rendelkezésre állt a Gyermekotthonban. A helyes kézmosás, fertőtlenítés, a járvány-megelőzés központilag vagy helyben, az ellátottak által készített ábrái többfelé láthatóak voltak.

A vegyszereket külön zárt szekrényben tárolták. Az erősebb hatású szereket a csendes pihenő alatt a dolgozók használták. Az önálló életre való felkészítés részeként az ellátottak maguk is takarítottak, a tisztaságot mindig megkövetelték. A veszélyhelyzetben mindez még hangsúlyosabbá vált, az anyák naponta porszívózták a szobáikat, fertőtlenítőszerrel törölték le a kilincseket. A közös helyiségeket beosztás szerint takarították. A látogatócsoportot mindenütt ragyogó tisztaság fogadta.

A három lakásotthon lakói a szokásostól eltérően nem érintkeztek egymással, a szakköröket, ünnepségeket lakásotthononként tartották.

Felesleges lakószoba nem volt a lakóegységekben, de a lakásotthonon belül megoldhatóvá tették egy-egy személy, illetve anya és gyermeke szükségessé váló páros elkülönítését. Erre

---

<sup>46</sup> Lásd pl.: <https://www.bethesda.hu/kisokos/sobarlang-es-legzoszervi-betegsegek>, <https://levendulahome.hu/blog/blogpost/a-sosoba-hasnalata>.

akkor is sort kerítettek, ha az ellátottak családjukkal töltött néhány nap után tértek vissza az otthonba. A kialakított rend szerint az elkülönítetteknek főleg a saját szobájukban kellett tartózkodniuk, ott étkeztek is. Kijelölték, melyik mosdót lehet a többiektől elkülönítetten használni. A nappali-étkezőben az áthaladás, a teraszon vagy az udvaron való tartózkodás a többiektől eltérő időszámban volt számukra lehetséges. A közös helyiségek használata fertőtlenítések közbeiktatásával történt. Ha nem volt megoldható a vizesblokkok elkülönített használata, akkor azokat is fertőtlenítették minden egyes használat után.

A tárgyaló helyiséget izolációs szobának rendezték be. Az izolációs terv szerint több fertőzésveszélyes vagy igazolt COVID-os ellátott esetén abba a lakóegységeken kívüli, a folyosóról nyíló viszonylag nagyobb terembe lennének elhelyezhetőek az elkülönítendő személyek.

**Az NMM a tárgyi feltételek, a járványhelyzetben szükséges elkülönítési lehetőségek biztosításának vonatkozásában alapvető joggal összefüggő visszáságra utaló körülményt nem észlelt.**

## 2.5. A gyermekek teljes körű ellátása, különös tekintettel az ételmezésre

A Gyermekotthonban valamennyi gyermek teljes körű ellátásban részesült. Az otthonban tartózkodó gyermekek elégedettek voltak az ellátásukkal, senki sem panaszkodott a ruházatára, a gyermekfelügyelővel közösen vásárolták meg a szükséges ruhaneműt.

A látogatás idején a járványügyi veszélyhelyzet miatt nem volt korlátozva a Gyermekotthonból való kijutás, a gyermekek a településen el tudták költeni a zsebpénzüket. Sokan édességet és játékokat vettek belőle, mert – mint állították – minden szükséges dolgot megkaptak az otthonban. Volt, aki a zsebpénzét mobiltelefonjának a feltöltésre fordította.

Mindhárom lakóegység önálló gazdálkodást folytatott, az ételmezést lakásotthononként oldották meg. Nem volt diétás étkezésre szoruló ellátott a látogatás időszakában. A nyersanyagok beszerzése a járványhelyzetben sem ütközött nehézségbe. Az idősebb gyermekek az önálló életre nevelés keretében a gyermekfelügyelők irányításával tanultak főzni is.

A megkérdezettek az ételt ízletesnek és elegendőnek találták, nem volt sem mennyiségi, sem minőségi kifogás. Egybehangzóan mondták, hogy amennyiben igényelnék, lenne lehetőségük az étkezési időn kívül is ételkészítéshez jutni.

A Vadkörte lakásotthon étlapjai szerint a gyermekek számára az ebédet hétköznapi ételre iszkola biztosította. Az áttekintett 14 nap alatt 12-szer vacsorára is meleg ételt kaptak a gyerekek. Egyszer fordult elő, hogy az ebéd és a vacsora megegyezett egymással. Zöldséget, gyümölcsöt, tejterméket és egyéb állati eredetű fehérjeforrást, teljes kiőrlésű gabonából készült pékárut egyaránt tartalmazott az étlap.

Az anyás részlegeken az ellátás biztosítása mellett különösen hangsúlyos volt az önmaguk és gyermekük ellátására való felkészítés, az önálló gazdálkodás, életvezetés megtanítása. Az anyák a gyermekfelügyelők segítségével készítették el gyermekeik kiegészítő táplálékait, és napi beosztás szerint váltakozva főzték meg a csoport számára az ebédet. Azok az anyák, akik éppen jobban ráértek, vagy erősebb volt a motivációjuk a kuktáskodásra, akkor is szívesen besegítettek, ha épp nem ők voltak soron. A gyermekek étrendjének bővítéséhez a helyi szervezetek is hozzájárultak, a Nagybjomért Közalapítvány például bébiételeket adományozott.

A Borostyán és a Levendula lakásotthonok étlapjai szerint az ebédre készült étel volt a vacsora is a hét minden napján. A lakásotthonokra csak akkor terjed ki a közétkeztetésre vonatkozó EMMI rendelet, ha ott a főzőkonyha üzemel.<sup>47</sup> Ebben a Gyermekotthonban

---

<sup>47</sup> EMMI rendelet 1. § (1) bekezdés b) pont. Továbbá lásd: Az Országos Gyógyszerészeti és Élelmezés-egészségügyi Intézet honlapján a 66. kérdésre adott választ.

csoporthoz bontott, családi jellegű ételkészítés zajlott, tehát nem estek az EMMI rendelet hatálya alá. Célszerű lenne azonban az EMMI rendelet előírásait ilyenkor is figyelembe venni, mely szerint „*az egymást követő kétszer tíz ételmezési nap főétkezéseiben egy ételsor csak egy alkalommal forduljon elő*”.<sup>48</sup> A 14 nap alatt minden étel kétszer szerepelt, így vizsgált időszakban nem tekinthető kellően változatosnak az étrend.

Nem vitatva, hogy családoknál is előfordul, hogy az ebéd és a vacsora alkalmasszerűen megegyezik egymással, **az NMM javasolja az egészséges táplálkozás szabályainak megfelelő, változatosabb étrend összeállítását.**

## **2.6. Bánásmód, az oktatásban való részvétel támogatása általában és a veszélyhelyzet alatt**

A Gyereketthon munkatársainak kiemelt feladata a „megfelelő anyai attitűd, felelős szülői magatartás kialakítása. Az anyás lakóegységekben szakmai elvárás a terhességi időszakban történő változásokon való átsegítés, a „jó anyává válás” segítése.”<sup>49</sup> Elsődleges feladatuknak tekintik a terhes anyák felkészítését a szülésre, majd a gyakran nagyon fiatalon, éretlenül anyává vált lányok anyai kompetenciáinak erősítését.

A szakirodalom szerint a leginkább megtérülő befektetések „azok a kora gyermekkori programok, amelyek bevonják a szülőket és elősegítik a hátrányos helyzetű gyermekek alapkészségeinek fejlődését”.<sup>50</sup> A Gyereketthonban „családjukból a veszélyeztetettség, elhanyagolás, bántalmazás miatt kiemelt gyermekek és fiatalok” élnek.<sup>51</sup> A családból való kikerülés kríziséhez esetükben hozzáadódik a nagyon fiatal életkorban anyává válás sokszor igencsak megterhelő, erejüket meghaladó állapota. Sajnos fennáll annak a veszélye, hogy a még éretlen személyiség nem tud megbirkózni a helyzetből fakadó elvárásokkal, a korábbi családi mintákat követve maga is bántalmazó, elhanyagoló szülővé válik. A Gyereketthon munkatársai ennek a negatív, ismétlődő körforgásnak a megakadályozására törekednek.

A Szakmai programban lefektetett attitűd – mely szerint „nem lehet elvárás a »tökéletes anyai magatartás« ... sokkal fontosabb annak az elérése, hogy az anya kompetensnek érezhesse magát saját gyermeke gondozásában és nevelésében”<sup>52</sup> – érezhető volt az intézményben folytatott meghallgatások során. A gyermekek körüli rutinfeladatok végzésére a gondozónők tanítják meg az anyákat. Anélkül támogatják az anyákat a szülővé válásban, hogy átvennék tőlük a nevelés felelősségét. A jól szervezett napirend, a nagyjából állandó napi ritmus kialakítása hozzájárul mind az anyák, mind csecsemőik biztonságérzetének, jó közérzetének a növeléséhez. Így is megfigyelhető azonban időnként hullámválás az anyák érzelmi életében, előfordul, hogy az anyák idegesebben bánnak a gyermekeikkel. A nevelők, gyermekfelügyelők türelemmel, személyes példamutatással próbálják átsegíteni az anyákat a feszültebb helyzeteken.

A családi és állami ünnepek megtartásával színesítik a hétköznapokat. Sport és kézműves foglalkozásokkal, természetjáró szakkör szervezésével mintát nyújtanak a szabadidő eltöltésére. Az edzeni, erősíteni vágyók számára néhány eszközt az otthon is biztosít. A kert gondozásába, az udvar takarításába, hó esetén a hólapátolásba is bekapcsolódhatnak az ellátottak. Arra is törekednek, hogy külön páros anya-gyerekek programot szervezzenek az otthon

---

<https://www.ogyei.gov.hu/a-leggyakoribb-kerdesek-es-valaszok-a-kozvetkeztesre-vonatkozó-táplálkozás-egészségügyi-előírásokról-szóló-372014-iv-30-emmi-rendelet-kapcsán/>

<sup>48</sup> EMMI rendelet 4. § (1) bekezdés b) pont.

<sup>49</sup> Forrás: <http://www.smogyvi.hu/kekmadar-gyereketthon-nagybajomban.html>.

<sup>50</sup> James Heckman, 2000-ben közgazdasági Nobel-díj nyertes kutatási eredményeire hivatkozik Bessel van der Kolk: A test mindent számontart című könyvében (Ursus Libris Kiadó, 2020. 184. old.).

<sup>51</sup> Szakmai program 3. old.

<sup>52</sup> Szakmai program 12. old.



egy-egy munkatársának a közreműködésével. A vásárlások, vagy éppen egy strand-látogatás is jó alkalom lehet a bizalom építésére, tartalmas beszélgetések kezdeményezésére.

A vallásgyakorlást lehetővé teszi, de nem kötelezi az intézmény.

A gondozónők bátorítják az anyákat a kortárskapcsolatok ápolásában, vigyáznak a gyerekekre, míg az anyák iskolai vagy a barátaikkal szervezett programon vesznek részt. Az osztálytársakkal, a lakókörnyezettel azonban nem mindig felhőtlen az ellátottak viszonya. Bár Nagybjom nyitott, befogadó település, az ott élők értékelik, hogy a gyermekvédelem intézményei munkahelyeket biztosítanak, ennek ellenére volt rá példa, hogy valamilyen probléma felmerülése esetén előítéletesen közelítettek a szakellátásban részesülők felé. Az óvodások körében még nem tapasztaltak semmilyen ellenérzést, a gyerekek és a pedagógusok is kedvelik a közösségi léthez, a napirendhez jól alkalmazkodó gyerekeket. A fiatalon édesanyákká vált, néha esetleg kissé különc, beilleszkedési zavarokkal, a kortársaiktól eltérő nehézségekkel küzdő lányok irányába időnként megfigyelhető az előítéletes viszonyulás. A helyzetek megoldásához, feldolgozáshoz igyekeznek az otthon munkatársai támogatást nyújtani. A Gyermekotthon vezetője a járványveszély elmúltával az otthon hétköznapjaiba szeretne bepillantást engedni. Tervei szerint a viszonylag zártan működő intézménybe nyílt napok keretében beléphetnének az érdeklődő városiak. Az otthon életének, működésének megismerése, a személyes benyomások hozzájárulhatnak az előítéletes gondolkodásmód csökkentéséhez.

Az aktuálisan fáradt, kimerült anyák segítséget kérhetnek, és kapnak is az otthon dolgozóitól. A látogatást megelőző évben mindössze egyszer fordult elő, hogy a munkatársak nem tudták megelőzni, megakadályozni két ellátott közötti nagyobb vita kirobbanását. Az anyák gyermekeikkel a kezükben, vagyis őket is veszélyeztetve, agresszíven egymásra támadtak. A kortárs-bántalmazási ügy következtében, a fennállt speciális szükségletet is figyelembe véve gondozási hely váltásra került sor.

A munkatársak folyamatos személyes elérhetősége mellett a tárgyi körülményeket is úgy formálták, hogy biztosítsák az anyák számára a kellő önállóságot. A lakrészek felszereltsége, a kialakított életkörülmények megalapozzák a fiatal anyák jövőre vonatkozó elképzeléseit. Egy 20 éves longitudinális vizsgálat szerint az aktuális támogató környezetnek, az ösztönző, pozitív jövőképnek szerepe van a társadalomba való hosszú távon sikeres beilleszkedésben.<sup>53</sup>

További védőfaktor, a későbbi önálló életvitel lehetőségét megalapozó tényező a végzettség szerzése, az iskolai oktatásban való részvételnek az ösztönzése, biztosítása. Bár az ellátottak tanulási motivációja változó, azt belátták, hogy ahhoz, hogy a későbbiekben boldogulni tudjanak, szükséges lenne valamilyen iskolai végbizonyítványt, szakmát szerezni. A várandós kismamák és az újszülötteket, csecsemőket nevelő anyák többnyire magántanulói státuszban folytathatják megkezdett tanulmányaikat. Így egyrészt kevésbé szembesülnek a kortársaik esetleges bántó, értetlenkedő megjegyzéseivel, jobban tudnak saját – több szempontból is – „más” állapotukra koncentrálni, másrészt mivel nevelőik segítségével felkészülnek az esedékes vizsgákra, nem nő tovább a sokszor amúgy is jelentős iskolai lemaradásuk. A gondozónők pedig ellátják a gyerekeket, míg édesanyjuk akár helyben, akár a későbbiekben az iskolában tanulnak. A Gyermekotthon a bölcsődék által nyújtott szolgáltatást a települési viszonyoktól függetlenül, sajátos helyzete, szakképzett személyzete miatt – érthetően – nem vette igénybe.

---

<sup>53</sup> Egy vizsgálat keretében olyan családokat támogattak otthonaikban, melyeket a szegénység, a családon belüli erőszak, a kábítószerrel való visszaélés jellemezett. „Szakképzett ápolónők segítettek az anyáknak biztonságos és ösztönző környezetet teremteni a gyermeküknek, és e folyamat során szebb jövőt elképzelni önmaguk számára. Húsz évvel később a családlátogatási programban részt vett anyák gyermekei egészségesebbek voltak, és kevesebb esetben számoltak be bántalmazásról vagy elhanyagolásról, ... nagyobb valószínűséggel végezték el iskoláikat, kerültek el büntetés-végrehajtást és találtak jól fizető állást”, mint azok a fiatalok, akiknek a szülei nem részesültek ilyenfajta segítségben. Bessel van der Kolk: A test mindent számontart. Ursus Libris Kiadó, Budapest. 2020. 184. old.

A nagyobb gyerekek óvodába vagy iskolába jártak. Nemcsak a tanköteles korúak, hanem egyetlen, már utógondozói ellátásban részesülő, majdnem 19 éves anya kivételével mindenki tanult az ellátottak közül. Röviddel a látogatást megelőzően, tanév közben került felvételre, a látogatás időszakában a fejlesztő pedagógus segítségével elevenítette fel régi ismereteit, pótolta a hiányosságait. Tervei szerint a következő tanévtől ő is folytatni fogja, és be is fejezi az általános iskolát. Hozzá hasonlóan többen is túlkorosak, nem az életkoruknak megfelelő osztályfoknál tartanak, de az otthonban segítenek nekik megtalálni azt az oktatási formát, ahogy folytatni tudják tanulmányaikat. Egy majdnem 18 éves, de még csak 8. osztályos anya felnőttképzésben vett részt. Két különleges szükségletű gyermek gyógypedagógia módszertani intézményben tanult. A fiatal, néhány hónapos gyermekek édesanyjai magántanulók voltak. Egy gyermek egy kaposvári, tíz pedig a helyi általános iskola tanulója volt. Volt, aki sajátos nevelési igénye miatti fejlesztését iskolai keretekben biztosították, a szakemberek által előírt feladatok, fejlesztőjátékok végzésében pedig a gyermekotthon fejlesztő pedagógusa, nevelője, és szükség esetén a pszichológusa is közreműködött. Öten az intézménnyel szomszédos Nagybjomi Kolping Katolikus Szakközépiskola 9. illetve 10. osztályában szakácsnak tanultak. Az épületek közelsége esetükben azt is lehetővé tette, hogy amennyiben valami miatt szükséges lenne, az óráközi szünetekben az anyák hazalátogathassanak gyermekeikhez. Az intézmény külön támogatásban, figyelemben részesíti a kiemelkedő képességekkel rendelkező gyermekeket is. Egy tehetséges utógondozói ellátott 12. osztályos volt a kaposvári Zichy Mihály Iparművészeti Szakgimnázium textilműves szakán.

### **2.6.1. Változások a járványhelyzetben**

Az egészségügyi veszélyhelyzetre<sup>54</sup> tekintettel „2020. március 16. napjától az iskolákban a nevelés-oktatás tantermen kívüli, digitális munkarendben”<sup>55</sup> került megszervezésre. A távoktatásra való áttérés ebben a gyermekotthonban sem ment egészen zökkenőmentesen. A diákok segítségével, az önálló tanulás támogatásában a magántanulói státuszok miatt volt gyakorlata az otthonnak, de hiányos volt a digitális oktatásban való részvételhez szükséges technikai feltétel. Eleinte többen az okostelefonjaik használatával maradtak kapcsolatban a külvilággal, és így az oktatási intézményekkel is. Egymást is segítették az ellátottak, a nagyobbak töltötték le a kicsik feladatait, és a megoldások is az ő közvetítésükkel kerültek vissza a pedagógusokhoz. A Somogy Megyei Gyermekvédelmi Központ nem tudta egyik napról a másikra saját home office-ba kényszerült dolgozóinak, valamennyi intézményének és a nevelőszülői hálózatának igényeit laptopokból kielégíteni. Rövid időn belül azonban fenntartói és alapítványi segítséggel lett elegendő eszköz. Nagyjából egy hónap alatt felállt a működésképes rendszer. A világháló elérhetősége nem akadozott, folyamatosan biztosított volt az internet. A tanulmányi eredmények nem romlottak. Ugyanakkor az anyák egy része úgy nyilatkozott, hogy szívesebben vesz részt személyesen az iskolai oktatásban. Megfigyelhető volt a bezártság miatt feszültségfokozódás. Az otthon dolgozói úgy akarták a korlátozás miatti rossz közérzetet enyhíteni, hogy különböző, a pandémiához is kapcsolódó pályázatokon való részvételre motiválták a gyerekeket, abban bízva, hogy ezek is elterelik átmenetileg a nehézségekről a figyelmüket. A korábban intézményi szinten megrendezett szabadidős programokat igyekeztek fenntartani, de, mint ahogy a 2.4.1. alfejezetben is megjegyeztem, a járványhelyzetre tekintettel lakásotthononként szervezték meg azokat. Továbbá éltek a támogatásoknak köszönhetően bővülő újabb lehetőségekkel is, így például online színházlátogatásokon, interaktív foglalkozásokon vehettek részt a lakók.

A látogatás idején az országos gyakorlatnak megfelelően a középiskolások online oktatásban vettek részt, az óvodások és az általános iskolások a korábban megszokott módon

<sup>54</sup> 40/2020. (III. 11.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet kihirdetéséről.

<sup>55</sup> 1102/2020. (III. 14.) Korm. határozat I. a pont.

személyes részvétellel tanulhattak, csak az aktuálisan éppen beteg gyermekek tartózkodtak a Gyermekotthonban napközben.

A védelmi intézkedéseket<sup>56</sup>, a maszkviselés és a kijárási korlátozás szabályait mindenki betartotta, bár volt, aki sajnálatát fejezte ki amiatt, hogy este 8-ra mindig haza kellett érnie.

**Az NMM a bánásmód vonatkozásában, az oktatásban való részvétel ösztönzésében, biztosításában alapvető joggal összefüggő visszáságra utaló körülményt nem észlelt.**

## 2.7. Fejlesztés, egészségügyi, mentálhigiénés ellátás

A településen a gyermekorvos és fogorvos is elérhető, az egészségügyi ellátáshoz a hozzáférés megfelelő. Kaposvár mindössze mintegy 20 percnyire, 25 km távolságban van, ott bármilyen szükséges szakrendelő, köztük gyermekpszichiátriai is megtalálható.

Az anyák az előírt tanácsadásokra, szűrővizsgálatokra jártak mind a gyermekorvoshoz, mind a védőnőhöz, a gyerekek a kötelező védőoltásokat és az ajánlott vitaminokat megkapták. A látogatás időszakában nem volt rendszeres gyógyszereszedésre szoruló ellátott. Amennyiben egy édesanyjával együtt elhelyezett gyermeknek van gyógyszeres kezelésre szüksége, a gondozónők mindig részt vesznek a gyógyszerelésben, az anyák ezt nem végezhetik önállóan.

A védőnő is rendszeresen látogatta az otthont. Amennyiben jelentősen eltér egy gyermek fejlődési üteme a várhatótól, korai fejlesztésben részesítik. A fejlesztéseken az anyák is mindig jelen vannak, őket is tanítják arra, hogyan játszanak a gyermekeikkel, milyen tornagyakorlatokat végezhetnek velük. Arra is volt példa, hogy az otthonba jelentős mozgásfejlődési elmaradással bekerült csecsemőnél a korai fejlesztés egy fél év után leállítható volt<sup>57</sup>. A fejlesztés, valamint a nyugodtabbá vált életkörülmények, az otthon munkatársainak következetes támogatása, az anya türelmesebb, ügyesebb játékkezdeményezései együttesen beindították az elakadt fejlődést.

Az anyák kiegyensúlyozottabbá tételében az otthonba hetente kétszer kijáró pszichológus is részt vesz. A meghallgatott ellátottak változó gyakorisággal tartottak igényt a szolgáltatásaira. Volt, aki kiemelte, hogy telefonon is el tudja érni, ha szükségét érzi.

A Gyermekotthonban tilos a dohányzás, a várandósság és a szoptatás miatt különösen fontos ennek betartatása. A látogatócsoport nem tapasztalt a tilalom megszegésére utaló körülményt.

Az anyák, elmondásuk alapján a Gyermekotthonban kötelezően fogamzásgátló szert szedtek. Az érthető, hogy a nevelésükkel, gondozásukkal megbízott személyek próbálják felvilágosítani őket a fogamzásgátlás lehetőségéről. Belátható az otthon munkatársainak törekvése a következő terhesség megakadályozására, hiszen a nagyon fiatal anyák számára sokszor a gyermekük ellátása, és a saját serdülőkorukkal való megbirkózás is túl nagy teher. A munkatársak hangsúlyozták, hogy az, hogy egy várandós kismama megtartja-e a gyermekét soha nem az otthon dolgozóinak döntése. Kaposvárott Gyermeknőgyógyászati szakambulancia működik a Kaposi Mór Oktató Kórházban, ahova 18 éves korig bármilyen nőgyógyászati jellegű panasz, kérdés esetén fordulhatnak, és fordulnak is, ha szükséges. Mind az otthon munkatársai, mind a védőnő beszélgetett az anyákkal a nem kívánt terhesség megelőzésének lehetőségeiről, fontosságáról. Az otthon szakmai vezetője beszámolt róla, hogy az utóbbi két évben nem esett át egyetlen ellátott sem művi terhesség megszakításon. Arra pedig, hogy egy anyuka két gyermekét nevelte az intézményben, egyetlen hét évvel korábbi esetben volt csupán példa.

Megnyugtató volt hallgatni, hogy a megkérdezett lányok maguk is úgy nyilatkoztak, hogy egyelőre nem vágnak arra, hogy gyermeküknek testvére szülessen. Azt azonban nem értették,

<sup>56</sup> „Este 8 óra és reggel 5 óra között kijárási tilalom lép életbe, mindenkinek haza kell érnie este 8 óráig.” 484/2020. (XI. 10.) Korm. rendelet.

<sup>57</sup> Lásd: Egy ellátott Egyéni-gondozási nevelési terv kiegészítő lapjainak egészségügyi ellátásra vonatkozó információi.

hogy kötelező jelleggel miért kell akkor is fogamzásgátló szert kapniuk a „biztonság kedvéért”, amikor nincs párkapcsolatuk.

Az Eütv. 16. §-ának (5) bekezdése alapján az egészségügyi ellátással kapcsolatos döntésekben a cselekvőképtelen, illetve a korlátozottan cselekvőképes kiskorú (...) véleményét a szakmailag lehetséges mértékig figyelembe kell venni.

**Felhívom a figyelmet az önrendelkezési jog hatékony gyakorlásának feltételére, a megfelelő tájékoztatás fontosságára. A fogamzásgátló szerek alkalmazásáról minden esetben a kezelőorvosok javaslatait, az ellátottak szükségleteit, igényeit figyelembe véve, velük együttműködve hozzanak döntést.**

### **2.7.1. Egészségügyi ellátás a járványhelyzetben**

A járványhelyzetben sem maradtak ki a szükséges orvosi vizsgálatok, de ekkor előtérbe került a telefonos kapcsolattartás az orvossal, melyben kiemelt szerep jutott az egészségügyi végzettségű munkatársaknak. Amennyiben vizsgálatra volt szükség, akkor azt előre egyeztetett időpontban, váróteremben töltendő várakozási idő nélkül bonyolították le.

A pszichológus a látogatás időszakában a pandémia ellenére is folytatta a hatékonyabbnak tartott személyes beszélgetéseket, megfigyeléseket, nem tért vissza az online térben folytatott tanácsadásra. Az anyák, illetve valamennyi ellátott biztonságérzetének fokozásához hozzájárult a rendszeres megjelenése.

2020 tavaszán a járvány első hullámakor a védőnő sem járt ki az otthonba, de azóta az újszülöttek érkezésekor, illetve szükség esetén ismét személyesen ment a gyermekek lakóhelyére. A védőnőnél esedékes látogatásokat a fertőzésveszély csökkentésével úgy szervezték, hogy a rendelőben olyankor ne legyen a faluból érkező kismama. Tömegközlekedést nem kellett igénybe venni, a Gyermekotthonból autóval vitték a kismamákat és gyermekeiket. Az otthonba a külvilágba belépő személyektől, így a védőnőktől is megkövetelték a védőöltözet viselését.

A szükséges fejlesztések a járványhelyzetben is megvalósultak, az első időszakban online küldték ki a feladatokat, de a járvány terjedésnek második hullámában már ismét személyes jelenléttel működtek a fejlesztések. Egy ellátott a látogatás alatt például éppen Kaposvárott vett részt fejlesztőfoglalkozáson.

A látogatás időszakáig sikeresen kivédtek a vírus terjedését az intézményben. Egy éppen a szabadságát töltő munkatársuk kapta el a fertőzést, ő csak negatív teszteredmények birtokában vehette fel ismét a munkát. Ha valamelyik munkatársuk hozzátartozója került karanténba, akkor annak időtartama alatt az otthon munkavállalója sem dolgozhatott egy belső szabályozás értelmében az intézményben.

Abban az óvodában, ahova az ellátottak jártak egy óvodapedagógus COVID+ lett. A Gyermekotthon izolálta az óvodásait, megoldotta az egésznapos felügyeletüket, csak a fertőzésveszély elmúltával mehettek vissza az óvodába. A gyerekek nem kapták el a fertőzést.

Két ellátott volt COVID+, egyiküknél kórházi tartózkodása során mutatták ki a fertőzést, visszafogadására csak 2 negatív COVID-teszt után kerülhetne sor. A másik kismama engedély nélküli eltávozása közben kapta meg a fertőzést, visszatérte után elkülönítésbe került, senkit sem fertőzött meg az otthonban.

A munkavállalók azt az elvet vallották, hogy a pandémia súlyát meg kell élni, nem lehet elbagatellizálni, de nem szabad rettegést kelteni, túlságosan riasztó kép festése bénító lehet. Kezdetben lakógyűlésen, majd csoportonként és személyesen, illetve a hirdetőtáblákon keresztül is folyt a tájékoztatás, melyen mindig hangsúlyozták, hogy mi az, amit az ott élők tehetnek, kell tenniük a fertőzés elkerülése érdekében. A járványhoz való viszonyulása eltérő volt az ellátottaknak, volt, aki jobban, más kevésbé félt a vírustól, de a megkövetelt szabályokat mindenki betartotta. Kérdéseikkel az otthon dolgozóikhoz fordulhattak, a szigorítások, korlátozások okát, értelmét belátták.

2020 tavaszán az intézményvezető kérte a fenntartótól a tesztelés megszervezését, de akkor még a járvány korai stádiumára tekintettel elutasították a kérését. Az eleinte rájuk nem vonatkozó pedagógus-tesztelést később kiterjesztették a gyermekvédelmi intézmények munkatársaira is. 2021. január 16-17-én volt tesztelés a dolgozók körében, melyen az intézményből mindössze ketten vettek részt. Az előzetes tájékoztató szerint sokan védekezni akartak a vírus ellen vakcinával, sok munkatársuk regisztrált már ennek érdekében a [vakcinainfo.gov.hu](http://vakcinainfo.gov.hu) internetes oldalon. Az EMMI által intézményi keretben megvalósítandó oltási tervről a látogatás időszakában nem tudtak.

**Az NMM a veszélyhelyzet idején az egészségügyi ellátáshoz való hozzájutás, a fejlesztés megvalósítása vonatkozásában alapvető joggal összefüggő visszáságra utaló körülményt nem észlelt.**

## 2.8. Kapcsolattartás és módosulásai a veszélyhelyzetben

A gyermek alapvető joga, hogy a tőle külön élő szülőjével, a szülői felügyeleti jog megszűnése esetén is, kapcsolatot tartson.<sup>58</sup>

A személyes kapcsolattartás mellett csomagküldés, levelezés útján, telefonon és interneten keresztül is megvalósulhat a kommunikáció a családtagok között.

A veszélyhelyzet első hullámában elrendelt – március 17-től a gyermekvédelmi szakellátást folytató intézményekre is kiterjesztett – látogatási és kijárási tilalom<sup>59</sup> alatt előtérbe került a telefonálás, illetve nagy teret kaptak az internet alapú kapcsolattartási formák is. A csomagokat 3 napig egy melléképületben várakoztatták. A gyermekek habitusuktól függően eltérő mértékű felháborodással élték meg a korlátozásokat, de engedély nélküli eltávozás vagy más rendbontás nem történt miattuk.

2020. május 18-án feloldásra került<sup>60</sup> a látogatási és kijárási tilalom. Ekkor is kérték a hozzátartozókat, hogy a fertőzésveszély elkerülése érdekében rövidebb időt töltsenek az intézményben, úgy szervezték, hogy egymástól lehetőleg elkülönítetten, rugalmasan csúsztatott alkalmakkor kerüljön sor a személyes találkozásokra. Törekedtek rá, hogy a kapcsolattartás a szabadban legyen, majd a hidegebb, rosszabb időben a folyosón biztosítottak helyet, de a látogatókat nem engedték be a lakórészlegekbe. Elvárás, hogy a látogatók maszkot viseljenek, a személyes érintkezés, az ölelés elkerülését kérik.

Az internethasználat baráti vagy családi kapcsolatok ápolására, szórakozásra esténként 7.45 és 9.45 között, továbbá szombaton és vasárnap 12.30 és 2 között megengedett. Ebben az időszakban tarthatják maguknál az ellátottak a mobiltelefonjukat. Ettől eltérően csak sürgős esetben használhatják. A telefonjukat maguk töltik fel a zsebpénzükből, vagy a hozzátartozójuk fizeti. Az intézmény biztosít minden csoport számára is egy telefont, azzal hetente egyszer 2 percet lehet beszélni. Indokolt, kivételes esetekben máskor is használható a készülék. A telefonálás gyakori, a levelezés ritka, leginkább akkor élnek vele, amikor valakinek a hozzátartozója a büntetés-végrehajtás intézményébe kerül.

Az ellátottak közül egy kislány szüleinek szüntette meg a bíróság a kapcsolattartási jogát, a többiek rendelkeztek rendszeres vagy időszakos kapcsolattartással. A legtöbb kapcsolattartó személy számára havi egy egyórás személyes találkozás volt engedélyezve Nagybajomban, de voltak, akik kéthetente két órát is az ellátottal tölthettek. A kapcsolattartó személy általában valamelyik vagy mindkét szülő, nagyszülő vagy testvér volt. Az időszakos kapcsolattartás keretében arra is volt mód, hogy egy napot, vagy iskolai szünetekben, több napot is a családjuknál tölthessenek. A látogatást röviddel megelőző karácsonyi időszakban két anya mehetett haza gyermekével együtt a családjához.

<sup>58</sup> Gyermekjogi Egyezmény 9. cikk 3. pont, illetve Gyvt. 7. § (4) bekezdés.

<sup>59</sup> Az országos tisztifőorvos 13305-16/2020/EÜIG számú határozata.

<sup>60</sup> Az országos tisztifőorvos 13305-47/2020/EÜIG számú határozata.

A Gyermekotthon anyás részlegén elhelyezett, életkorukból adódóan különleges ellátást igénylő, nevelésbe vett gyermekek kiskorú, és szintén nevelésbe vett édesanyjának a szülői felügyeleti joga szünetelt. A folyamatos kapcsolattartásuk azonban biztosított volt általa, hogy a Gyámügyi Osztály azonos gondozási helyet jelölt ki a gyermek és az édesanyja részére.<sup>61</sup>

Az anyák mintegy fele ápolta a kapcsolatot a gyermeke édesapjával. Többször előfordult, hogy a párkapcsolat megszűnése után is képesek voltak szülőként együttműködni, hetente beszéltek mindhárman egymással telefonon. Az apa látogatásai során az udvaron játszott, labdázott a gyerekével, miközben jelen volt az anya és egy gondozónő is. Más azt újságolta, hogy a gyermeke megismeri az édesapja hangját a telefonban.

A nevelésbe vett gyermekek számára gyermekvédelmi gyámot rendel ki a gyámhatóság. Sajnos a gyámok személye nem állandó, a gyermekek is beszámoltak róla, a véletlenszerűen kiválasztott határozatokban is volt példa gyámváltásra. A gyámoknak havonta legalább egy alkalommal személyes találkozás keretében kell beszélgetést kezdeményezniük a 6 éven felüli, és kéthetente a hatodik életévüket be nem töltött gyámoltjaikkal.<sup>62</sup>

Az egyik ellátott azt mesélte, hogy az otthonba minden szerdán jön a gyermekvédelmi gyám. Előző héten beszélgettek gyermeke fejlődéséről. Más azt mesélte, hogy két napja beszélt a gyámjával utoljára. A hazagondozást egyeztetették, az életkezdési támogatás felhasználását tervezték. Albérletet, munkát keres, önéletrajzot is adott már be a gyámja segítségével. Volt, aki kiemelte, hogy telefonon is el tudja érni a gyámot. A meghallgatások alapján a gyámokkal való kapcsolattartás jól működött.

**A vizsgálat a veszélyhelyzetben történő kapcsolattartás vonatkozásában alapvető joggal összefüggő visszásságra utaló körülményt nem észlelt.**

## 2.9. A panaszjog érvényesülése

Az ellátottak bizalommal fordulhattak nevelőikhez, gondozóikhoz a problémáikkal. A gyermekek a gyámok segítségét is igénybe tudták venni, és a gyermekjogi képviselőt is megkereshették, akinek a neve, elérhetősége minden lakóegységben ki volt függesztve. A gyermekjogi képviselőt keresztnévén emlegették az ellátottak. Rendszeres látogatásai csak a 2020 tavaszán elrendelt látogatási tilalom<sup>63</sup> alatt maradtak ki. A gyermekjogi képviselő a látogatást megelőző napokban is járt a Gyermekotthonban.

A lakásotthonokban található panaszládákat havonta ürítik, ritkán találnak benne véleményeket.

A gyermekotthonban jelenlévő pozitív légkör, a munkatársak és az ellátottak közötti kapcsolat a személyes problémamegoldást lehetővé teszi.

A meghallgatott ellátottak úgy nyilatkoztak, hogy jól érzik itt magukat, aranyosak a nevelők. Mindent megkapnak ahhoz, hogy a gyermeküket nevelhessék. Többen megfogalmazták, hogy az a vágyuk, hogy innen kikerülve is gyermekükkel maradhassanak, és úgy gondolják, hogy a Gyermekotthon ehhez elegendő segítséget, alapot nyújt nekik.

**A vizsgálat a panaszjog érvényesítésében alapvető joggal összefüggő visszásságra utaló körülményt nem észlelt.**

<sup>61</sup> Lásd pl.: Somogy Megyei Kormányhivatal Kaposvári Járási Hivatal Határozata. SO-04/GYAM/1168-65/2020. sz. ügyirat; Somogy Megyei Kormányhivatal Nagyatádi Járási Hivatal Határozata. SO-06/GYAM/113-148/2020. sz. ügyirat.

<sup>62</sup> Lásd Gyvt. 86. § (1) bekezdés ab) pont.

<sup>63</sup> Az országos tisztifőorvos 13305-16/2020/EÜIG számú határozata.

### 3. Összefoglalás

Az NMM hatáskörében eljáró alapvető jogok biztosa és három munkatársa 2021. január 20-án a SMGYK nagybajomi Kékmadár Gyermekotthonába látogatott.

A helyszíni vizsgálat alatt a látogatócsoport tagjai teljes testet fedő védőfelszerelésben megtekintették mindhárom lakóegységet, és interjúkat készítettek az otthonban tartózkodó gyermekekkel, fiatal felnőttekkel és az intézmény munkatársaival.

A 36 férőhelyes Gyermekotthonban 33 ellátott volt. Két lakóegység „anyaotthon”, ahol 12-12 férőhelyen biztosítanak otthont nyújtó ellátást gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló kiskorú leányoknak és gyermeküknek. A Gyermekotthonban nagykorúságuk után utógondozói ellátásban részesülhetnek a fiatalok. A harmadik lakóegység 12 férőhelyén leginkább többes testvérhelyzet tagjaként élő, nevelésbe vett gyermekek ellátása folyik. A látogatáskor 11 ellátott élt ott, köztük egy négyes és egy hármass testvérsor. A gyermekek átlagéletkora 11 év és 5 hónap volt, a legfiatalabb a 4. életévét töltötte be. Aggodalomra ad okot, hogy a tizenkét év alatti gyermekek nem befogadó szülőnél lettek elhelyezve.

Az elhelyezési körülmények mindhárom lakóegységben alkalmazkodtak a gyermekek szükségleteihez, életkori sajátosságaikhoz. Az anyák gyermekükkel egy-egy szobában éltek, a nappali-étkező, a fedett terasz és az udvar elegendő mozgásteret biztosított a kicsiknek. A gondozónők önellátásra tanították az anyákat, bevezették őket a gyermekek gondozása körüli feladatok végzésébe, segítettek a napi rutin kialakításában. Az anyák a gyermekfelügyelők támogatásával beosztás szerint főztek. A vizsgált időszak étlapjai szerint minden nap ugyanaz volt a vacsora, mint az ebéd. Az NMM javasolta a változatosabb étrend összeállítását.

A járványveszély elhárítása érdekében az országos tisztifőorvos által előírt intézkedéseket, korlátozásokat életbe léptették. A járványveszély miatt a takarítás és fertőtlenítés a korábbinál hangsúlyosabbá vált. Elegendő fertőtlenítőszer állt rendelkezésre. Az esetleges fertőzésveszélyt csökkentették a szabad levegőn, csúsztatott időszámban megvalósított kapcsolattartásokkal is. Izolációs tervet készítettek, a házon belül szükségessé váló elkülönítések esetére. A vírus terjedésének második hullámában sikerült megakadályozni, hogy fertőzés bekerüljön a Gyermekotthonba. A gyermekek a járványhelyzettel és annak megelőzésével kapcsolatban tájékozottak voltak. A korlátozások értelmét megértették.

A középiskolások digitális tanrendben, az általános iskolások személyes jelenléttel tanultak, de voltak magántanulók és felnőttképzésben résztvevők is ellátottak között. Az otthonban nemcsak a tanköteles korúakat, hanem egy kivétellel az idősebbeket is beiskolázták. Több ellátott nem az életkorának megfelelő osztályfoknál tartott, de az otthonban segítettek megtalálni azt az oktatási formát, ahogyan folytatni tudták tanulmányaikat. Fejlesztő pedagógus közreműködésével pótolták a hiányokat. A digitális oktatás tárgyi feltételeit a pandémia első hullámában fenntartói és alapítványi támogatásokkal megteremtették, azok a látogatás időszakában is rendelkezésre álltak.

A Gyermekotthon stabil munkatársi gárdával rendelkezett, nem volt jellemző a fluktuáció. Az NM rendelet személyi feltételekre vonatkozó előírásai nem teljesültek hiánytalanul, az egyik csoportban nem dolgozott nevelő és a pszichológus intézményben töltött óraszám kevesebb volt az előírtnál.

A fejlesztéshez, tanácsadáshoz orvosi ellátáshoz való jutásban a járványhelyzet második hullámában nem volt fennakadás. A meghallgatott lányok is azt erősítették meg, hogy az orvossal, védőnővel való találkozások problémamentesek. Azt azonban nehezményezték, hogy kötelező jelleggel kell fogamzásgátló szert szedniük.

Több ellátott is kifejezte elégedettségét az otthon által biztosított személyi és tárgyi feltételek miatt. Az, hogy többen elképzelhetőnek tartották, és többen igényelték is nagykorúságuk után az otthonban maradáshoz, szintén azt mutatja, hogy biztonságban, jól érzik

magukat a Gyermekotthonban az ellátottak. Az NMM a látogatás tapasztalatai alapján arra következtetett, hogy az ellátottak értékelik, megbecsülik, otthonuknak tekintik a helyet.

#### **4 Ajánlások, javaslatok**

A látogatás megállapításaival összefüggésben az Ajbt. 37. §-a alapján felkérem **az emberi erőforrások miniszterét,**

1. fontolja meg az NM rendelet 2. számú melléklet II. részében a gyermekotthonok vonatkozásában a fejlesztő pedagógus munkakör betöltéséhez előírt képesítési előírások felülvizsgálatát.

A látogatás megállapításaival összefüggésben az Ajbt. 31. § (1) bekezdése alapján felkérem **a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság főigazgatóját mint fenntartót,**

2. intézkedjen annak érdekében, hogy a Somogy Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat a Gyvt. előírásának megfelelően, valamennyi 12 éven aluli szakellátásban lévő gyermeket nevelőszülőnél helyezze el.

A látogatás megállapításaival összefüggésben az Ajbt. 32. § (1) bekezdése alapján kezdeményezem, hogy a **Somogy Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat vezetője**

3. gondoskodjon az NM rendelet I. számú mellékletében meghatározott szakmai létszámminimum betartásáról a teljes gyermekotthon és valamennyi lakóegység vonatkozásában.

A látogatás megállapításaival összefüggésben az Ajbt. 32. § (1) bekezdése alapján kezdeményezem, hogy **a Gyermekotthon vezetője**

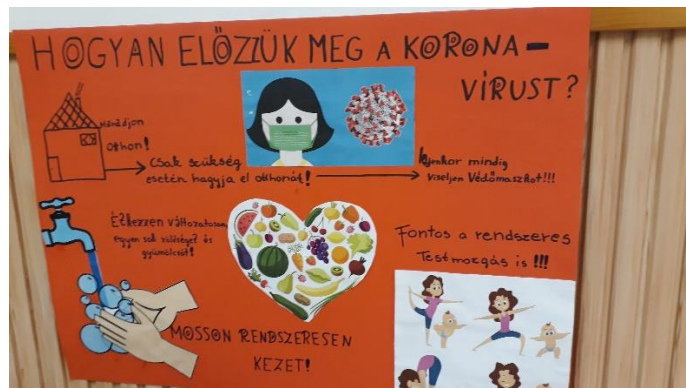
4. biztosítson a lakóotthonokban élő ellátottak számára az egészséges táplálkozás szabályainak megfelelő, változatos étrendet.

Budapest, 2021. az elektronikus dátumbélyegző szerint

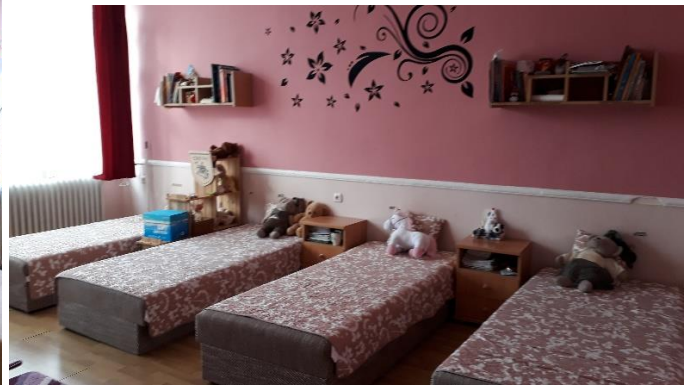
Dr. Kozma Ákos



## Az OPCAT NMM AJB-643/2021. számú jelentésének képmelléklete



A látogató csoport tagjai védőfelszerelésben tekintik meg a Gyermekotthont



A Vadkörte lakásotthon szobái



Anyás elhelyezés: modern mosógép,  
babafekhely az anyával egy  
szobában,  
ráccsal elválasztott konyha, nappali  
étkező



Fedett teraszon is lehet levegőzni



Izolációs szobává alakított tárgyaló



A relaxáció, a fejlesztés  
helyszínéül is szolgáló,  
egészséges klímájú, nyugalmat  
árasztó sószoba